

MUSLIMANSKA BRAĆA

- najznačajniji muslimanski pokret u 20. stoljeću

Sabahudin SIJAMHODŽIĆ

**“Allah je naš cilj, Poslanik je naš vođa,
Kur’an je naš ustav, džihad je naš put,
smrt na Božijem putu je naša želja.”**
(deviza Muslimanske braće)

Pisati o pokretu *Muslimanska braća* nije ni malo lahko, a imajući u vidu da se za njih kaže da su jedan od najznačajnijih, ako ne i najznačajniji, pokret u muslimanskom/islamskom svijetu u 20. stoljeću. Pa ako se još uzme u obzir da se na bosanskom jeziku o Muslimanskoj braći nije skoro ništa pisalo, izazov postaje veći i neizvjesniji, pod pretpostavkom da se za namjeru ima vjerodostojno i dobronamjerno predstavljanje ovoga pokreta.¹

Pokret Muslimanske braće je do danas ostao nepoznanicom za najšire krugove bosansko-hercegovačkog čitalačkog korpusa. Tek je nekoliko knjiga², prevedenih sa arapskog jezika koje direktno ili indirektno imaju za predmet tretiranje islamskih pokreta, njihovih ciljeva i metoda

djelovanja, našlo svoje mjesto na spiskovima izdanja bosanskohercegovačkih izdavačkih kuća.

U potpunosti nam je jasno da ovaj rad ni izbliza neće kazati sve ono što se treba kazati o pokretu Muslimanske braće. Ali se nadamo da ćemo uspjeti dati bar mali doprinos u rasvjetljavanju jednog islamskog, dinamičnog, tradicionalnog - a istovremeno i savremenog pokreta koji je polučio značajne rezultate na svjetskoj historijskoj pozornici.

**UMMET UOČI FORMIRANJA
POKRETA MUSLIMANSKA BRAĆA - sa
posebnim naglaskom na Egipat**

Francuskom okupacijom Egipta 1798. - 1801. godine i svodenjem nekada velikog Osmanskog carstva na područje Male Azije, gdje se 1923. godine nakon sukoba sa Grčkom formira

sekularistička Turska, Evropljani su muslimanima, definitivno, ostavljali sve manje mjesta pod nebeskim svodom.

Pod vrlo čudnim okolnostima, 1805. godine, Muhammed Ali, turski oficir, biva postavljen za vladara Egipta kojem je dodijeljen naziv paše.³ Period koji je slijedio je bio prepun previranja u svim oblastima života. To je rezultiralo ulaskom britanskih snaga u Egipat 13. septembra 1882. godine, koje će tamo ostati pune 72 godine.

Ovakva situacija je bila razlogom da se u Egiptu i širom muslimanskog svijeta počnu javljati reformistički pokreti koji su nastojali iz društveno-političkih okolnosti u kojim su se javili ukazati i pokazati put i metod oslobađanja, prije svega, sputanog muslimanskog mišljenja, a zatim i fizičkim oslobađanjem muslimanskih prostora od utjecaja evropskih kolonijalizatora.

Prethodnicom i najavom preporoda i reforme na prostorima Egipta se svakako smatraju Džemaluddin al-Afgani, njegov učenik Muhammed Abduhu i Rešid Rida, Abduhuov učenik.⁴

Pod velikim utjecajem mišljenja Ibn Tejmije i Muhammeda ibn Abdulvehhaba tridesetih godina dvadesetog stoljeća u Egiptu se javlja najozbiljniji pokret toga stoljeća - pokret *Muslimanske braće* (Ihvanu el-muslimun)⁵. Muslimanska braća su pokret koji se izdvaja od ostalih po svojoj strukturi, organizaciji, dosljednosti, uspostavljenim principima i u dosljednosti slijeđenja Kur'ana i sunneta. U periodu od 1927.-1947.godine u Egiptu i okolnim arapskim zemljama formirano je 135 islamskih grupa, pokreta, organizacija.⁶ Muslimanska braća su ubrzo postala najznačajniji pokret okupljajući mase.

HASAN EL-BENNA - OSNIVAČ MUSLIMANSKE BRAĆE

Djetinjstvo: Hasan el-Benna je rođen 17.11.1906. godine u gradiću Mahmudija (Egipat). Njegov otac Ahmed Abdurrahman je bio istaknuti alim i veliki poznavalac islamskih nauka.⁷ On mu je pomogao da načini prve korake na putu islama, podučavajući ga Kur'anu i upućujući ga u osnove islama. Abdurrahman el-Benna je bio sljedbenik hanbelijske škole te je i sina odgajao u tom duhu.⁸

Hasan el-Benna je u ranoj mladosti postao

hafizom. U samom djetinjstvu je naučio polovinu Kur'ana napamet, da bi ga s uspjehom okončao u četrnaestoj godini života. Isticao se svojom pronicljivošću, revnošću i pobožnošću.

Obrazovanje: U rodnom selu je pohađao nižu osnovnu vjersku školu (*Medresetu er-rešad ed-dinijjah*), a zatim i višu osnovnu školu (*El-medresetu el-i'dadijeh*). U ovim školama Hasan el-Benna je memorisao hadise, stjecao znanja iz islamske tradicije, arapskog jezika i gramatike, a posebice arapske poezije. Njegov radni dan bi počinjao sabah-namazom i učenjem Kur'ana dok nije bilo vrijeme za polazak u školu gdje je ostajao do predvečerja. Katkada bi poslije škole svaračao u sahadžijsku radnju svoga oca i tamo učio sahadžijski zanat. Navečer bi radio domaći zadatak i spremao se sutrašnje obaveze. Čitao je vrlo mnogo⁹

Obrazovanje u Kairu: U svojoj četrnaestoj godini upisao je nižu učiteljsku školu (*Medresetu el-mua'llimin el-evvelijeh*) u gradiću Demenhur, nedaleko od Mahmudije. Tamo je Hasan el-Benna već počeo raditi na planu da'veta tako što se uključio u dva udruženja: *Udruženje za moralnu edukaciju* (Džem'ijetu el-ahlaki el-edebijeh), osnovano na prijedlog jednog od profesora. Hasan el-Benna je bio izabran za predsjednika. Članovi ovog udruženja će se uskoro reorganizirati i formirati novo udruženje pod imenom *Udruženje za sprečavanje činjenja harama* (Džem'ijetu men'i el-muharremati).

Boraveći u Demenhuru Hasan el-Benna se upoznao sa jednim od sufijskih tarikata – hasefijama, što je ostavilo duboke tragove u njegovom daljem životu.¹⁰

Sa nepunih 17 godina upisuje višu učiteljsku školu (*Daru el-'ulum*) u Kairu. Tu se njegovi vidici šire i tu se po prvi put susreće sa očiglednim znakovima vesternizacije njegove sabraće.

Hasan el-Benna je svoj boravak u Kairu iskoristio saradujući sa raznim grupama koje su imale ciljeve slične njegovim razmišljanjima. Uključio se sa grupom alima u izdavanju periodičnog magazina *El-Feth* i tu iznosio svoje stavove.¹¹ Koristeći priliku boravka u Kairu, Hasan el-Benna je mnogo čitao i upoznao se sa sveukupnim stanjem muslimana, kako u Egiptu tako i u svijetu.

Juna 1927.godine Hasan el-Benna je diplomirao na *Daru el-ulumu*. Vladinim postavljenjem, septembra 1927.godine, počeo je predavati u školi u gradu Ismailijja, u centralnoj zoni Sueskog kanala.

OSNIVANJE POKRETA MUSLIMANSKA BRAĆA (IHVANU EL- MUSLIMIN)

U Ismailijji: Istoga dana kada je Hasan el-Benna došao u Ismailijju počeo je planirati kako da u ovo mjeseto prenese svoje znanje i iskustvo. Saznao je da se gradić podijelio na dvije grupacije koje su se podijelile oko marginalnih pitanja: donošenje salavata i selama na Muhammeda, s.a.v.s., nakon ezana, učenje sure El-Kehf petkom u džamiji, da li nagrada od učenja Kur'ana umrlim do njih stiže ili ne, te da li sufijske halke približavaju ili udaljavaju vjernike od Allaha Uzvišenog.

Hasan el-Benna je pokušao odvojiti jednu grupu ljudi na treću stranu kako bi im govorio o njihovoj vjeri, ali nije uspio. Pa i kako bi uspio kada je on imao tek 21 godinu, a dva starija šejha drže dersove u dva ugla džamije!

Otišao je u kahvanu. Tamo je zatekao pripovjedače kako pripovijedaju o hrabrosti starih arapskih ratnika. Uskoro je našao zajednički jezik s njima i postao jedan od glavnih pripovjedača. Uskoro su njegove teme postale teme iz Poslanikove, s.a.v.s., sire, akide, islamskog ahlaka.

Izbjegavao je teme o kojima su se muslimani razilazili već ih je okupljao oko temeljnih postavki islama. Bilo je i slučajeva da su ga okupljeni izazivali upravo pitanjima koja su bila razlogom razilaženja muslimana. On ih je vješto izbjegavao dodajući: "Ovo su pitanja o kojima se muslimani ne slažu stotinama godina. A Allah od nas traži ljubav i jedinstvo, a ne razilaženje i razbijanje. Te zavjetujmo se Allahu da ćemo ostaviti ova pitanja ovoga trena i da ćemo se truditi da saznamo temelje naše vjere i njene principe, da ćemo se moralno i u skladu sa vjerom ponašati. (...)"¹²

On sam je imao vrlo lijepo vladanje i odnos prema ljudima. Spominje se da nije zaboravljao imena ljudi koje bi jednom upoznao, što je tim ljudima predstavljalo zadovoljstvo da ih se

spomene imenom i nakon nekog vremena. Bio je vrlo taktičan. Poznavao je način kako se obraćati učenicima, kako običnim ljudima, kako omladini. Čak je imao i lijepu riječ za lopove i kradljivce. Poznavao je mnoga egipatska narječja što je ostavljalo sugovornike u čuđenju.¹³

Dok je studirao bio je izuzetan student. Prvi je diplomirao i u nižoj učiteljskoj školi u Damanhuru, a i na Daru el-ulumu. Polažući nacionalni učiteljski ispit osvojio je peto mjesto u cijelom Egiptu. Tvrdio je da zna napamet 18.000 stihova arapske poezije. Mnogi su skloni kazati da je imao tri naglašene osobine vođe: a) imao je izvanredan stepen šarma i privlačnosti, b) bio je najelokventniji govornik, sa visokim stepenom oratorske vještine i c) vrlo dobro se izražavao u arapskom jeziku. Hasan el-Benna je za boravka u Kairu izučavao i logiku i psihologiju. Dobro je poznavao i sufizam.¹⁴

Osnivanje: Marta 1928.godine (zu el-ka'de 1347.h.godine) osnovana je prva grupa koja će sebe nazvati *Muslimanskom braćom* (Ihvanu el-muslimin). Njihov prvi vođa Hasan el-Benna to ovako pripovijeda:

"Sjećam se da me je mjeseca zu el-ka'deta 1347. hidžretske godine (mart, 1928.) grupa sastavljena od šesterice braće: Hafiz Abdulhamid, Ahmed el-Husari¹⁵, Fuad Ibrahim, Abdurrahman Hasebullah, Ismail 'Izz i Zeki el-Mugrebi posjetila kod kuće. Bili su od onih na koja su ostavila utisak moja predavanja i moje lekcije. Govorili su mi sa emocijama, povjerenjem, entuzijazmom, vjerom i odlučnošću. Rekli su: 'Slušamo, razumijemo i dirnuti smo tvojim predavanjima, ali nam nije poznat praktični put koji će nas voditi ka slavi islama i blagostanju muslimana. Ovakav život nam je dosadio – život u lancima i život u poniženju. Kao što vidiš Arapi i muslimani u ovoj zemlji nemaju nikakvu poziciju niti respekt. Njihov rang je niži čak i od sluga koji su uposleni kod stranaca. Mi nemamo ništa ponuditi osim naše krvi, naših života, naše vjere, naše časti i po nekoliko penija uštedenih od usta naše djece. Ne znamo način kako raditi, niti znamo način kako služiti svojoj zemlji, svojoj vjeri i svom narodu, onako kako ti znaš. Sada ti želimo ponuditi sve što imamo kako bi prestali biti odgovorni pred Bogom i kako bi tebe držali za odgovornog pred Njim za nas i naše obaveze.' Grupa koja je dala iskrenu prisegu pred Bogom da će živjeti i umrijeti za Njegovu vjeru, da neće imati

drugih interesa doli da služi Njemu, zaslužuje pobjedu, iako bi mogla biti malobrojna i siromašna.”

Bio sam duboko dirnut njihovom iskrenošću i nisam mogao izbjeći odgovornost koju su prenijeli na mene, a koju sam i sam zagovarao, za koju sam radio, i nastojao odobrovoljiti ljude za nju. Kazao sam: 'Neka vas Allah nagradi i neka je njegov blagoslov nad ovom iskrenom namjerom i neka nas On vodi putem kojim će On biti zadovoljan i koji će koristiti ljudima. Naša obaveza jeste da radimo, a naš uspjeh ovisi o Allahu. Zakunimo se Bogu da ćemo biti vojnici za stvar islama, da ćemo dati život za domovinu i čast za svoj narod.' I tako smo donijeli prisegu da ćemo živjeti kao braća i da ćemo raditi i stremiti za interes islama. Jedan od njih je upitao: 'Koje ime ćemo sebi dati? Hoćemo li biti formalno udruženje, klub, ili organizacija?' Odgovorio sam: 'Ništa od toga. Hajde da ne budemo formalni. Mi smo braća u službi islama te smo stoga 'Muslimanska braća' (Ihvanu el-muslimun).

Ideja je došla odjednom. Tako je prva grupa Muslimanske braće formirana od šesterice ljudi okupljenih oko jedne ideje, na ovaj način i pod ovim imenom.¹⁶

JAČANJE I ŠIRENJE POKRETA

Hasan el-Benna kao faktor jačanja pokreta:

Vjerovatno najmarkantniji razlog brzog širenja i jačanja Pokreta jeste osoba njenog *generalnog vođe* (Muršid el-'amm) – Hasana el-Bennaa. Skoro da nema niti jedne knjige koja govori o Braći a da se tamo posebno poglavlje ne odnosi na lik Hasana el-Bennaa.¹⁷

Hasan el-Benna je imao vrlo visoke predispozicije za organizaciju i liderstvo. Evo šta piše Asaf Hussain u magazinu *Crescent* od 16-30. aprila 1985.godine, opisujući lik El-Bennaa: “ (...) *Prvo, Hasan el-Benna je bio dinamična osoba prožeta islamom, što je harizmatično, uz njegovu izvanrednu oratorsku sposobnost, privlačilo ljude Ihvanima. Drugo, Hasan el-Benna je imao ogromne organizacijske sposobnosti što je Ihvane učinilo efektivnim mehanizmom, ne samo kroz disciplinu i kroz službu islamu već i u osnivanju i unapređivanju zadužbina koje su služile masama. Treće, Hasan el-Benna je bio u mogućnosti da uz primamljivi i zdrav oblik vođstva održi pokret. Još važniji faktor za to jeste da je poruka*

islama koju je Hasan el-Benna objašnjavao bila u uskoj vezi sa životom, samopoštovanjem i problemima masa. To im je snažilo nadu u rješavanje problema i sve većeg siromaštva kroz uspostavljanje islamskog društva i islamske države.”¹⁸

Formiranje ogranaka: Već smo kazali da je Hasan el-Benna u Ismailiji imao vrlo visok ugled što je svakako pomoglo u jačanju ideje novoga pokreta. On je, zajedno sa još šestericom osnivača pokreta, radio na upoznavanju i osposobljavanju novih članova na aktivnostima da'veta. Oni su postajali misionari i organizatori ogranaka po okolnim mjestima.

Nastojali su uspostaviti dobre odnose sa učenim ljudima u selima i mjestima u kojima su širili vijest o formiranju Muslimanske braće. Mjesto gdje su se prvi misionari (da'ije) obrazovali i podučavali bilo je sjedište Muslimanske braće (mekarr). To sjedište je bila iznajmljena soba u maloj kućici koju je imam el-Benna nazvao *škola obuke* (Medresetu et-tehzip). U ovoj školi se počeo odvijati prvi obrazovni proces u povijesti Pokreta.¹⁹

Vjerovatno jedan od najbitnijih razloga uspjeha i munjevitog širenja i jačanja pokreta jeste i činjenica da su Muslimanska braća izgrađivala istinske bratske odnose među svojim članovima ili simpatizerima. Oni nisu pravili razliku između mladog ili starog, obrazovanog i neobrazovanog, studenta ili radnika. Svakome su poklanjali dužnu pažnju.²⁰

Negativni faktori u širenju Pokreta: Hasan el-Benna je nastojao otkriti faktore koji bi mogli biti preprekom za djelovanje Muslimanske braće u pozivu na put islama. Našao je da su to četiri najbitnija:

1. ulema,
2. šejhovi derviških redova,
3. uglednici i velikaši u narodu i
4. klubovi i zabavišta u kojima se narod skuplja.

On je nastojao ove negativne faktore ukloniti ili ih bar oslabiti. Kada je u pitanju ulema onda je uobičavao lijepo se odnositi prema njima. Često im poklanjati knjige ili slično. Ovim je htio postići njihovu naklonost ili eliminirati mogući napad i osporavanja jer on nije bio od *azharske uleme*. Sa šejhovima derviških redova se također lijepo odnosio. Govorio je s njima “njihovim jezikom“ jer je i sam vrlo dobro poznao sufizam, kako

smo to već naglasili. Sa uglednicima je također pokušavao održati lijep odnos. obraćao im se s poštovanjem i uvažavanjem. Nije bilo rijetko da su ga i oni podržavali i podupirali. Što se tiče klubova, zabavišta i ostalih mjesta koja su uglavnom bila privlačna za omladinu Hasan el-Benna je i tamo držao predavanja i pozivao ljude Allahu. Nije bila rijetkost da sa velikim brojem prisutnih obavi i namaz.²¹

Uskoro je broj polaznika premašio cifru od 75 osoba. Broj se svakodnevno povećavao. Potreba za novim i većim prostorijama je bila sve veća. Riješila se tako što su članovi Braće dobrovoljnim prilozima kupili zemljište i sagradili zgradu koja je ponijela ime Muslimanska braća. Bila je sastavljena od mesdžida i dvije škole (jedna za mladiće, a druga za djevojke).²²

U februaru 1929. godine Muslimanska braća su objavila da imaju ogranke u Kairu, Nag Hammadiju, Asjutu i u Benhi.²³

Narednih petnaest godina je bilo u znaku širenja i jačanja pokreta na području cijelog Egipta, kao i na osnivanju ogranaka u okolnim muslimanskim zemljama kao što je Sirija, Jordan, Palestina, Sudan... O ovome nešto kasnije.

ATENTAT NA HASANA EL-BENNAA KO, KAKO, ZAŠTO?

Utjecaj i ugled Hasana el-Benna i Muslimanske braće je iz dana u dan rastao. Mnogobrojne zabrane i sprečavanja štampanja literature Braće su postala njihova svakodnevnic. Područje za djelovanje se sužavalo. Postajalo je sve opasnije biti članom, a posebice aktivistom Braće. Stanje se pogoršalo nakon povratka jedinica Muslimanske braće iz rata u Palestini. Tom prilikom je kralj Faruk poslao pokvareno oružje mudžahidima iz Egipta. Bojeći se reakcije odlučio se obračunati s njima. Decembra 1948. godine zabranjeno je javno djelovanje Braće. Osoba koja je trebala provoditi odluke bio je zloglasni Nukraši-paša koji će, kako se to vjeruje, biti ubijen od Muslimanske braće.²⁴

Kao odmazda za ubistvo Nukraši-paše isplanirano je i ubistvo Hasana el-Benna od egipatske vlade.

Poznato je da je naporedo sa Braćom u Egiptu djelovala i organizacija *Mladi muslimani* (Eš-šubbanu el-muslimun). Čak se kaže da je sam Hasan el-Benna bio jedan od osnivača *šubbana*, te je i nakon osnivanja Braće imao s njima dobre odnose.²⁵

Dana 13. februara 1949. godine, dok je napuštao prostorije pokreta Mladi muslimani, Hasan el-Benna je teško ranjen od osoba koje su mu postavile zasjedu. Nakon toga su se odvezli crnim policijskim autom sa registarskim tablicama: 9979. To je ukazivalo da iza atentata na Hasana el-Benna stoji Mahmud Abdulmedžid, koji je poslao petericu agenata na ovaj sraman čin.²⁶

Interesantno je napomenuti da je Hasan el-Benna nakon što je bio ranjen ustao i zapisao broj registarskih tablica auta iz kojeg je na njega pucano, te sam telefonom pozvao pomoć. Nakon što je stigao u bolnicu osoblju je bilo zabranjeno da mu pruže medicinsku pomoć.

Hasan el-Benna je iskrvario i predao dušu svome Gospodaru.²⁷

Muslimanska braća su se našla na raskršću i pred dilemom kako osigurati nastavak aktivnosti. Period koji ih je čekao nije bio lahak.²⁸

UNUTARNJA ORGANIZACIJA

Vrlo je teško govoriti o unutarjoj organizaciji Muslimanske braće. Vrlo je poznato njihovo pravilo da je unutarnja organizacija pokreta tajna, dok je djelovanje javno²⁹. Ali usprkos ovoj činjenici ipak je vrlo dobro poznato da pokret Muslimanske braće vodi *Generalni vođa* (El-muršid el-'amm), zajedno sa dva tijela – *Generalni izvršni odbor* (Mekteb el-iršad el-'amm) i *Generalna skupština* (Medžlis eš-šura el-'amm). Ova tijela vode pokret Muslimanska braća koji danas djeluje u preko 70 zemalja svijeta. Sva tri tijela su, shodno uspostavljenim pravilima, smještene u Egiptu.

El-muršid el'amm. Prvi el-muršid el-'amm je bio Hasan el-Benna, i to od osnivanja 1928. godine do smrti 12. februara 1949. godine.³⁰ Danas tu dužnost obnaša Mustafa Mešhur, peti po redu generalni vođa od formiranja Braće. On se nalazi na ovome mjestu od januara 1996. godine. Generalni vođa se bira iz reda članova Izvršnog odbora. On mora biti vjeran Pokretu i njegovim

idejama u svim prilikama. Najviše se cijeni njegova odanost i lojalnost u okolnostima teškim za Braću.

Muslimanska braća koja egzistiraju u ostalim zemljama imaju na svome čelu također tri tijela. To je prije svega *Generalni nadzornik* (El-murakib el-'amm), zatim *Izvršni odbor* (El-Mekteb et-tenfizi) i *Skupština* (El-Medžlis eš-šura).³¹

PODRUČJA DJELOVANJA MUSLIMANSKE BRAĆE³²

Edukacija: Hasan el-Benna je posvećivao mnogo pažnje edukaciji i dobrovoljnom radu. Formirano je posebno tijelo u okviru Braće koje je imalo zadatak da osniva osnovne, srednje i tehničke škole. Ove škole su bile značajno obilježene islamom, ali su ipak bile znatno drugačije od škola koje su imale čisto vjerski karakter. Osnivali su i tehničke škole za radnike koji su živjeli i radili u industrijskim područjima.

Vjerovatno je područje obrazovanja i odgoja područje gdje su Muslimanska braća polučila najviše uspjeha. Mnoge su knjige napisane i još uvijek se pišu u nastojanju otkrivanja i objašnjavanja metoda koje su Muslimanska braća koristila u svom odgojno-obrazovnom procesu. Ovo pitanje svakako zavređuje posebnu analizu i istraživanje.

Pomoć selima: Muslimanska braća su u neka sela dovela struju. U nekima su popravljali i obnavljali zupuštane i trošne džamije, mesdžide i mezarja. Tokom ramazana sakupljali su pomoć za siromašne i siročad.³³ Posebno je bitno naglasiti veliko zalaganje na pomoći Palestincima 1935. godine i kasnije.³⁴

Publikacije: Naprijed smo već kazali da je Hasan el-Benna, dok je pohađao Dar el-'ulum u Kairu, mnogo čitao o propagandnom djelovanju. štampani su pamfleti, proglašeni, novine. Tako je npr. decembra 1932. godine štampan drugi broj novine *Risaletu el-muršid*, gdje je Hasan el-Benna definirao ciljeve i principe ihvanske da've.

Maja 1933. godine pokrenut je sedmični magazin *El-ihvanu el-muslimun*. Dvije godine kasnije,³⁵ 1935., počela je s radom štamparija u vlasništvu Braće. Iste godine je štampan *Vodič za hadždž, Vodič za zekat i sadekat u el-fitru*.

Nakon smrti Rešida Ridaa, 1939. godine,

Muslimanska braća su 18. jula štampani broj 5., za 35. godišnje časopisa *Menar*. Oni su štampani ukupno 15 brojeva ovoga časopisa.

Politika: Muslimanska braća su od samih početaka svoga djelovanja imali značajne političke aktivnosti. Konstantno su se zalagali za oslobađanje Egipta od britanskog okupatora. Hasan el-Benna je pisao pismo muslimanskim vodama gdje ih poziva na saradnju i djelovanje u korist oslobođenja muslimana od okupatora.³⁶

Na 6. Generalnoj skupštini, januara 1941. godine, donesena je odluka o učešću članova Braće na predstojećim parlamentarnim izborima.

U sljedećem periodu Muslimanska braća će imati sve više političkih aktivnosti³⁷, ali i problema.

Ekonomija: Vrlo je malo informacija o ekonomskom poslovanju Muslimanske braće. Publikacije nisu o ovome mnogo pisale. Razlog se može tražiti u pokušaju sprečavanja spekulacija svake vrste. Međutim, ukoliko se pogledaju uspjesi postignuti na ovome polju, bez i malo sumnje se može konstatirati da je finansijsko poslovanje bilo pozitivno i uspješno.

Spominje se da su Braća posjedovala sedam "veoma uspješnih" kompanija.³⁸ Najinteresantnija stvar u svemu tome jeste da je Hasan el-Benna bio osoba koja je u osnovi iza svega stajala. Čak ni C.P. Harris ne može a da ne potvrdi i da se divi ličnosti imama El-Benna: "*Kada je El-Benna počeo neformalno raditi za Muslimansku braću on je bio učitelj. Vrlo posebna vrsta vjerskog učitelja. Izgradio se je u lidera koji može da vodi svoje sljedbenike u spasenje, i, na način tradicionalnih sufijskih šejhova, primao je neupitnu lojalnost, predanost i pokornost svojih saradnika. Ovakvu posebnu poziciju on nikada nije izgubio.*"³⁹

ŠIRENJE POKRETA VAN GRANICA EGIPTA

Pokret je svakodnevno postajao sve jači i broj ogranaka se povećavao. Godine 1934. u Egiptu je bilo oko 50 ogranaka, da bi se taj broj popeo na oko 500 dvije godine kasnije.⁴⁰ Hasan el-Benna je 1946. godine izjavio da broj članova Muslimanske braće premašuje cifru od pola miliona. Dvije godine kasnije broj se popeo na milion, a broj ogranaka je iznosio oko 2000.⁴¹

Muslimanska braća su 1937. godine prvi put izašli van granica Egipta osnivajući prve ogranke u susjednim zemljama. Formirani su ogranci u Siriji (ogranici u Damasku, Alepu, Deir el-Zoru i Latakiji) i Libanonu (u Bejrutu i Tripoliju). Godine 1946. Braća su se proširila i na prostore Palestine, Sudana i Jordana.

Muslimanska braća su osigurala značajno mjesto u očima muslimana širom svijeta nemjerljivim zalaganjem i učestvovanjem u ratu u Palestini 1948. godine. Ovo je ustvari bio i prvi susret Braće sa ratom.

Prije ili kasnije u mnogim arapskim i nearapskim zemljama formirani su ogranci Muslimanske braće. U nekim zemljama oni nose svoj izvorni naziv, dok su u nekima primorani zvati se drugačije.⁴² Tako se vjeruje da danas u preko 70 zemalja u svijetu imamo ogranke Muslimanske braće.

Bilješke:

- 1 Sasvim je razumljivo zašto se o Muslimanskoj braći nije pisalo u Bosni i Hercegovini, ili na prostorima bivše Jugoslavije. Bilo kakvo ozbiljnije predstavljanje ovoga pokreta u komunističkom režimu bilo bi, vjerovatno, predstavljeno kao antidržavni čin. Sama pomisao na postojanje alternativnog državnog uređenja (npr. islamskog, što je veoma prisutno u svim djelima pisanih perom članova ili simpatizera Muslimanske braće) za komunistički režim je bila dovoljnom za pokretanje montiranih procesa. Vidjet ćemo, u nastavku, da je o Muslimanskoj braći ne moguće ozbiljno pisati, a da se pritom ne tretira i pitanje politike, državnog uređenja, ljudskih sloboda,...
- 2 Ovo su knjige koje smo imali na raspolaganju u pripremanju ovoga rada, a pisane su na bosanskom jeziku; tačnije, prevedene su u bosanski iz arapskog jezika: 1) Qutb, Sayyid, *Islam, religija budućnosti*, IIFSO, Beograd, 1394.h./1974.; 2) Qutb, Sayyid, *Putevi Islama*, IIFSO, Beograd, 1394.h./1974.; 3) Jeken, Fethi, *Šta znači moja pripadnost Islamu*, (bez godine i mjesta izdanja); 4) El-Benna, Hasan, *Poslanica muslimanskoj omladini*, BEMUST, Zenica, 1997.; 5) Kutb, Sejjid, *Znakovi na putu* (Me'alim fi et-Tarik), Muftijstvo tuzlansko, Tuzla, 1417.h./1996.; 6) Qutb, Sayyid, *U okrilju Kur'ana* (Fi Zilali-l-Kur'an), Fakultet islamskih nauka, Sarajevo, 1996-2000. Literatura koju smo naveli svakako ne obuhvata sve što je o Muslimanskoj braći pisano ili prevedeno u bosanski jezik.
- 3 Orjentalist, Christina Phelps Harris, ovaj period egipatske historije u svojoj knjizi "*Nationalism and Revolution in Egypt - The Role of the Muslim Brotherhood*" naziva periodom ulaska Egipta u moderno doba. Šire o vladavini Muhammeda Alija vidi C. P. Harris, *Nationalism and Revolution in Egypt - The Role of the Muslim Brotherhood*, The Hoover Institution on War, Revolution and Peace, Stanford, 1964., p. 17-55.
- 4 Vidi šire u Johannes J. G. Jansen, *The Dual Nature of Islamic Fundamentalism*, Hurst & Co., London, 1997., p. 26-48. Vidi Sharif, M.M., *Historija islamske filozofije*, August Cesarec, Zagreb, 1988, str. 420-526.
- 5 Johannes J.G. Jansen, op. cit., p. 26-48.
- 6 C.P. Harris, op. cit., p. 140.
- 7 *Medžmu'atu resaili el-imami eš-šehidi Hasan el-Benna*, I tom, El-ittihadu el-islami el-'alemi, Bejrut, 1984. godine, str. 7-8.
- 8 C.P. Harris, op. cit., p. 143.
- 9 C.P. Harris, op. cit., p. 144.
- 10 C.P. Harris, op. cit., p. 144-145.; *Medžmu'atu resaili...*, op. cit., str. 8.
- 11 C.P. Harris, op. cit., p. 147.
- 12 Abdulmute'al el-Džebri, *Limaza ugtile el-imam eš-šehid Hasan el-Benna?*, Daru el-i'tisam, Kairo, 1978., str. 29-34.
- 13 *Ibid.* str. 35-36.
- 14 C.P. Harris, op. cit., p. 151-152.
- 15 C.P. Harris, op. cit., p. 149. Smatramo da je autorica ovdje napravila grešku kod Ahmeda el-Misrija. Naime radi se o Ahmedu el-Husariju. Ovo podupiremo

- činjenicom da autor djela *Limaza ugtile el-imama eš-šehid Hasan el-Benna*, Abdulmute'al el-Džebri, spominje umjesto Ahmeda el-Misrija, kako je kod C.P. Harris, Ahmeda el-Husarija. Sa el-Džebrijem se slaže i Dr 'Ali Abdulhalim Mahmud, *Menhedžu et-terbijeh inde el-Ihwani el-muslimin*, Daru el-vefa' li et-taba'ati ve en-nešri ve et-tevzi', Mansura, 1991.godine.
- 16 C.P. Harris, *op. cit.*, p. 149-150. Vidi i Dr 'Ali Abdulhalim Mahmud, *op.cit.*, str. 23-24.
- 17 O liku Hasan el-Benna vidi šire: 'Umer el-Tilmissani, *El-mulhemu el-mevhubu ustazu el-dželil Hasan el-Benna*, Daru el-ensar, Kairo, bez godine izdanja; Abbas es-Sisi, *Fi kafileti el-ihvanu el-muslimun*, tom I i II, Aleksandrija, 1987.godine;
- 18 Asaf Hussain, *An overview of the creation and disintegration of the Ikhwan al-Muslimoon*, časopis "Crescent", April 16-30, 1985., p. 7.
- 19 Dr 'Ali Abdulhalim Mahmud, *op.cit.*, str. 20. Smatramo veoma važnim naglasiti da se taj prvi obrazovni proces sastojao od četiri oblasti (predmeta), i to: 1. učenje Kur'ani-kerima (čitanje i napamet), 2. Vjerovjesnikov sunnet (učenje napamet izvjesnog broja hadisa uz njihovo razumijevanje), 3. uvježbavanje govorničke vještine, 4. uvježbavanje metoda predavanja ljudima.
- 20 Abdulmute'al el-Džebri, *op. cit.*, str. 37-44.
- 21 Dr 'Ali Abdulhalim Mahmud, *Menhedžu et-terbijeh inde el-Ihwani el-muslimin*, Daru el-vefa' li et-taba'ati ve en-nešri ve et-tevzi', Mansura, 1991., str. 18-19.
- 22 *Ibid.*, str. 20.
- 23 Johannes J.G. Jansen, *op. cit.*, p. 44.
- 24 *Ibid.*, p. 184-185.
- 25 Abdulmute'al el-Džebri, *op. cit.*, str. 159.
- 26 *Ibid.*, str. 160.
- 27 O dženazi i okolnostima oko ukopa tijela Hasan el-Benna vidi Abdulmute'al el-Džebri, *op. cit.*, 160-161.; Jeken, Fethi, *op.cit.*, str.118-119.
- 28 Šire o ovom periodu vidi u Abdulmute'al el-Džebri, *op. cit.*, str. 160-169, kao i u C.P. Harris, *op.cit.*, str. 185-237.
- 29 Jeken, Fethi, *Šta znači moja pripadnost Islamu*, (bez godine i mjesta izdanja); str. 70-71.
- 30 Hasana el-Benna je na mjestu Generalnog vođe naslijedio Hasan Isma'il el-Hudejbi, a ovoga 'Umer et-Tilmissani. *Crescent*, July 1-16, 1986., str. 6.
- 31 Anne Sofie Roald, *Tarbiya: Education and Politics in Islamic Movements in Jordan and Malaysia*, Lunds universitet, Lund, 1994., p. 110.
- 32 Skoro da i nema pitanja ili problema s kojim savremeni čovjek susreće i sukobljava, a da na njega Muslimanska braća nisu dala svoj odgovor ili već postojeće odgovore i riješenja obilježila pečatom svojstvenim njima. Nekoliko oblasti koje taksativno nabrajamo svakako ne iscrpljuju oblasti njihovog djelovanja i angažiranja, već ukazuju na ozbiljnost i sveobuhvatnost ideološke platforme s koje su Braća djelovala.
- 33 C.P. Harris, *op. cit.*, str. 155-156.
- 34 Političko djelovanje Muslimanske braće će trasirati put i metod njihovog djelovanja u budućnosti. Značajno je pratiti razvoj događaja i odnos između Vlade Egipta i Muslimanske braće. Ovo bi svakako pomoglo u razumijevanju i povezivanju činjenica koje se tiču

budućnosti pokreta. Vidi šire Dr 'Ali Abdulhalim Mahmud, *op.cit.*, str. 28-30

- 35 *Ibid.* str 28. Značajno je primjetiti neslaganje C.P. Harris o datumu pokretanja magazina *Ihvanu el-muslimun*. Ona navodi da je ovaj magazin doživio svoje prvo izdanje augusta 1942.godine i da je izlazio dva puta mjesečno. Nakon izvjesnog vremena prerastao je u sedmični magazin, da bi se 1946.godine pojavio dnevni list sa istim nazivom.
- 36 Za sadržaj pisma vidi *Medžmu'atu resaili el-imami eš-šehidi Hasan el-Benna el-Benna*, I tom, El-ittihadu el-islami el-'alemi, Bejrut, 1984.godine, str. 115-163.
- 37 Vidi šire kod Dr 'Ali Abdulhalim Mahmud, *op.cit.*, str. 30-39.
- 38 C.P. Harris, *op. cit.*, str. 156-157.
- 39 *Ibid.*, str. 157.
- 40 *Ibid.*, str. 159.
- 41 *Ibid.*, str. 159.
- 42 *Ibid.*, str. 160.

LITERATURA

I PRIMARNI IZVORI

1. Qutb, Sayyid, *Islam, religija budućnosti*, IIFSO, Beograd, 1394.h./1974.godine;
2. Qutb, Sayyid, *Putevi Islama*, IIFSO, Beograd, 1394.h./1974.godine;
3. Jeken, Fethi, *Šta znači moja pripadnost Islamu*, (bez godine i mjesta izdanja);
4. El-Benna, Hasan, *Poslanica muslimanskoj omladini*, BEMUST, Zenica, 1998.godine;
5. Kutb, Sejjid, *Znakovi na putu* (Me'alim fi et-Tarik), Muftijstvo tuzlansko, Tuzla, 1417.h./1996.godine;
6. Qutb, Sayyid, *U okrilju Kur'ana* (Fi Zilali el-Kur'an), Fakultet islamskih nauka, Sarajevo, 1996-2000. godine.
7. Harris, Christina Phelps, *Nationalism and Revolution in Egypt - The Role of the Muslim Brotherhood*, The Hoover Institution on War, Revolution and Peace, Stanford, 1964.godine, str. 17-55;
8. Johannes, J.G. Jansen, *The Dual Nature of Islamic Fundamentalism*, Hurst & Co., London, 1997.godine;
9. Sharif, M.M., *Historija islamske filozofije*, August Cesarec, Zagreb, 1988.godine;
10. *Medžmu'atu resaili el-imami eš-šehidi Hasan el-Benna el-Benna*, I i II tom, El-ittihadu el-islami el-'alemi, Bejrut, 1984.godine;
11. El-Džebri, Abdulmute'al, *Limaza ugtile el-imam eš-šehid Hasan el-Benna?*, Daru el-i'tisam, Kairo, 1978.godine;
12. Mahmud, Dr 'Ali Abdulhalim, *Menhedžu et-terbijeh inde el-Ihwani el-muslimin*, Daru el-vefa' li et-taba'ati ve en-nešri ve et-tevzi', Mansura, 1991.godine.
13. Ebu Ganimeh, Zijad Mahmud, *El-ihvanu el-muslimun fi kitabat el-garbijin*, Amman, 1994.godine.
14. El-Tilmissani, 'Umer, *El-mulhemu el-mevhubu ustazu el-*

- dželil Hasan el-Benna*, Daru el-ensar, Kairo, bez godine izdanja;
15. Es-Sisi, Abbas, *Fi kafilati el-ihvanu el-muslimun*, tom I i II, Aleksandrija, 1987.godine;
16. Anne Sofie Roald, *Tarbiya: Education and Politics in Islamic Movements in Jordan and Malaysia*, Lunds universitet, Lund, 1994.godine;

II SPOREDNI IZVORI

WEB SITES

1. www.ikhwanmuslimoon-jordan.org
2. www.arabicnews.com
3. www.washington-report.org

4. www.egypt.org.uk
5. www.bbc.co.uk
6. www.ymo-uk.webstar.co.uk
7. www.halaqa.net
8. www.ummah.net

ČASOPISI

1. Crescent
2. Risaletu el-ihvan
3. Ed-da'wa
4. Jordan Times (online editions)
5. Washington Post (online editions)
6. Al-Mujtama' (online editions)
7. Middle East Times (online editions)
8. Muslimmedia (online editions)

m